

Báby, fušerky a andělíčkářky

Deníky si porodní báby psaly nejprve jen některé a dobrovolně. Od konce 19. století si je musely vést povinně. Z nich nyní čerpá tým historiků v čele s Milenou Lenderovou – knižka o porodních babičkách by měla vyjít v roce 2019. „Deníků, jichž nejvíce nacházíme v okresních archívech či muzeích, máme teď asi třicet,“ říká historička, která se specializuje na dějiny každodennosti. Ze zápisů a dalších zdrojů tak utvářejí obraz porodních babiček, jejich života, původu, vzdělání a těžkostí, které jejich profesi přinášela, a to od poloviny 19. do poloviny 20. století. K domácím porodům chodily porodní báby až do roku 1948. Pak se všechny porody přesunuly do nemocnic. „Já jsem se narodila v roce 1947 ještě doma, moje o dva roky mladší sestra už ne,“ říká Milena Lenderová.

BARBORA POSTRÁNECKÁ
spolupracovnice LN



LN Porodní bába byla první ženská nevyrobní profesní skupina, stojí v jedné z kapitol v knize „Radostné dětství? Dítě v Čechách 19. století“, kterou jste napsala společně s historikem Karlem Rýdlem před deseti lety. Co to přesně znamená?

Byla to ryze ženská profese, která jako první musela mít prokazatelnou kvalifikaci. Ve středověku zkoušela adepty porodnictví zkušenější bába nebo městský lékař, od dob Marie Terezie vydávala diplomy pražská a pak i olomoucká univerzita. Bába je ziskala absolvováním kurzu, jenž nejdříve trval pár týdnů, pak pár měsíců a v roce 1947 byl, nikoli ale všude, prodloužen na dva roky. Bábám bez diplomu se říkalo „fušerky“ a byly trestány – zpočátku výpraskem, později pokutou.

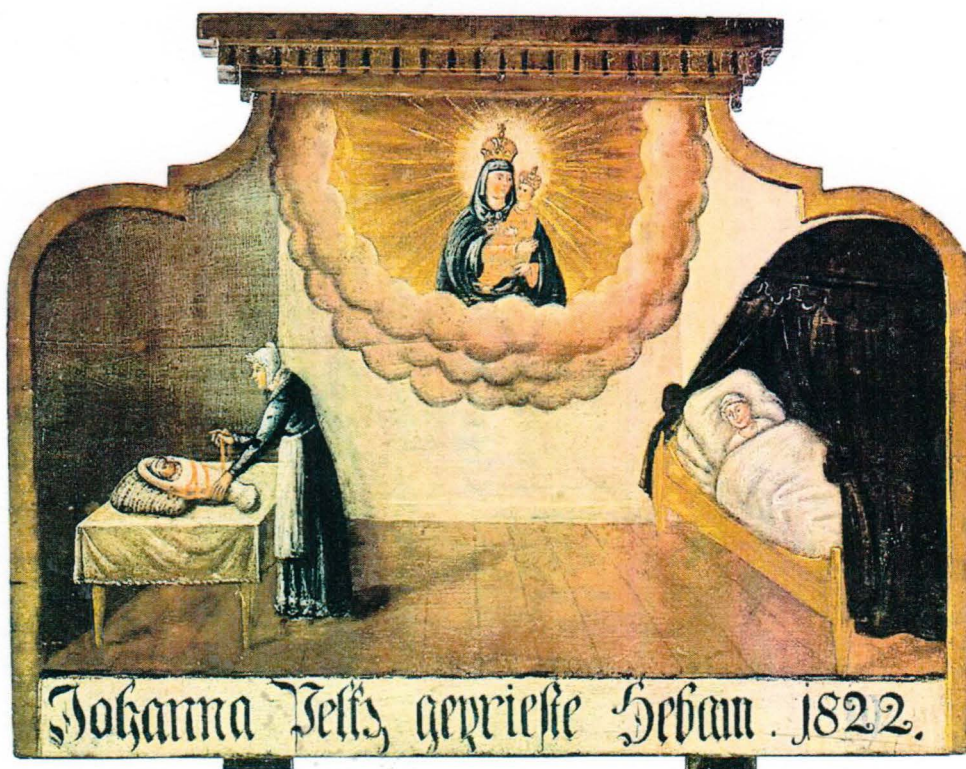
Je možné, že porodní babičky jako první pochopily, jak se chránit nežádoucího početí, být například představy o plodných a neplodných dnech byly dost dlouho značně zmatené

LN Zásadní předěl pro tuto profesi nastal právě v 18. století za vlády Marie Terezie. Co se tehdy stalo?

Změna byla součástí širšího reformního úsilí, které vycházelo z politiky populacionismu, snažícího se ovlivnit a zlepšit kvalitu obyvatelstva. Začít se mělo na samém začátku – vzděláním porodních bab a zlepšením vzdělávacího systému.

LN Jakou roli v tom hrála samotná osoba Marie Terezie? To, že byla žena, že měla šestnáct dětí?

Hodně ji ovlivnil její osobní lékař a rádcé, osvěncí a vřetraně vzdělaný Gerard van Swieten. Neúspěšné války, které poznamenaly první polovinu její vlády, ji dovedly k praktickým úvahám o změnách, jež by zlepšily nejen situace monarchie, ale i lidu. První reformy mířily k výběru daní, aby bylo na válku, na kvalitní armádu... Pak přišly další, zaměřené na kvalitu populace.



Přibyté porodní báby se poznal podle dřevěného štítu na domě

FOTO VLASTIVÉDNÉ MUZEUM V OLOMOUCI

Porodní báby po dlouhé věky balancovaly na téměř neznatelné hranici děličí řemeslo od čarodějnictví. „Byly užitečné, ale i zranitelné,“ říká historička **Milena Lenderová**, která spolu s dalšími kolegy zkoumá jejich deníky. Staly se jedním z podstatných pramenů pro připravovanou knihu o „řemesle babickém“.

LN Bylo běžné, že panovníci a šlechta měli tolik dětí?

V podstatě ano. Jejich příslušnice dávaly zpravidla své děti kojným, meziporodní intervaly byly proto zpravidla kratší než u „obyčejných“ žen. Mimochodem, nebylo vzácností, že porodní báby mívaly na konci 19. století, v době, kdy v rodinách bývalo občas i deset dětí, ratolesti méně. Je možné, že jako první pochopily, jak se chránit nežádoucího početí, být například představy o plodných a neplodných dnech byly dlouho dost zmatené.

LN Co byly porodní báby zač?

Dlouho se mělo za to, že je do babického kurzu přivedla nouze, že to byly vdovy či že chtěly zlepšit hubený rozpočet rodiny. Měli jsme k dispozici například jeden z deníků z první poloviny 19. století, jenž patřil porodní bábě Marii Chejstovské, sestřenci Karla Havlíčka Borovského. Víme, že Marie byla dcera učitele, uměla francouzsky, hrála na klavír, a když se provdala, byděla s mužem ve vlastním domě v Ledci nad Sázavou. Ten ale vyhořel a Marie se pak „z nouze“ dala na řemeslo babické. Teď už ale víme, že se do kurzu zapisovaly i manželky například řezníků či kožešníků, což nebyla vysloveně „hubená“ řemesla, či ženy majitelů zemědělských usedlostí. Některé usilovaly o diplom třeba na popud faráře. Tvrzení, že absolvování kurzu bylo důsledkem jejich potřeby se realizovat, bylo přehnané, ale jak je vidět, chudoba nemusela být jediným motivem.

LN Tuto profesi prý také mohla žena vykonávat, jen pokud byla vdána nebo vdova.

To se tvrdilo – teď jsme ale zjistili, že tomu tak nebylo po každé. Kvalifikovaných bab

bylo zpočátku málo, proto v polovině 19. století vydává místodržitelství instrukci, že do kurzu může jít i žena svobodná, starší 24 let, pakliže je mravně zachovalá. Zájem byl značný, takže na přelomu 19. a 20. století babiček – především ve městech – přebývalo.

LN Informace získáváte zejména z jejich deníků?

Nejen z nich, ale jsou nejzajímavějším pramenem. Některé báby si deníky vedly dobrovolně už před rokem 1897, kdy vyšlo nařízení prohlašující jejich vedení za povinné. Kupovaly předtištěné knížky, „deníčky“, které vyplňovaly: jméno matky, její vyznání, po kolikáté rodila, jak proběhl porod, pohlaví dítěte, zda je slabé, silné nebo „prostřední“. Přesné uvedení hmotnosti se objevuje až těsně před první světovou válkou, příznačně v rodinách obchodníků, kde byla k dispozici váha. Do deníků se zapisovaly i případné komplikace, o které nebyla nouze.



FOTO MAFRA - PETR TOPIČ

LN U porodní báby doma se rodit nesmělo. Proč?

Myslím si, že v domácnosti více fungovala sociální kontrola, i chudší rodiny měly služebnou, na venkově děvečku, větší děti, seběhly se sousedky – někdy kvůli pověře, že se vlečkouci porod urychlí, pokud se zavolá sousedka. Návštěva přibytku porodní báby signalizovala interrupci, která byla trestná. Za tímto účelem se ale jezdilo hlavně do Prahy.

LN Babičtví nebylo moc dobře placené. Andělíčkářství prý bylo výnosnější.

Ža andělíčkářství, tedy vyrábění andělíčků, se platilo víc. Rada zákroků ale končila smrtí ženy a bábu čekal kriminál.

LN Báby měly i další funkce, například bděly nad obecnou mravností. Co to znamená?

Babičky byly volány k „ohledání“, třeba když se našla mrtvolka novorozence a uvažovalo se, kdo mohla být matka. Bába pak podezřelou prohlédla, aby zjistila, zda

nedávno narodila. Nebo u pohlavního poměru často, což bývalo přičítáno bábě, občas oprávněné. Žila v nejistotě, spojovaná s bolestí a smrtí, s porodem i potratem. Vyznaly se v bylinkách a zařikávání, v raném novověku bývaly obžalovány z čarodějnictví a i v moderní době podléhaly pověrám. Dlouho se věřilo v magickou moc pupečníku – říkalo se, že když se tato relikvie uchová až do začátku školní docházky, dítě se bude dobře učit. Traduje se, že zakladatel moderní české politiky František Ladislav Rieger nosil pro štěstí v peněžence kousek pupeční šňůry prvorozené dcery, narozené v roce 1854.

LN V knize Radostné dětství také píšete, že báby stály od středověku až do 18. století na okraji společnosti: od čarodějnic je dělíla jen neztvrdlá a snadno překročitelná hranice...

Bába byla v komunitě užitečná, ale zranitelná. Děti i matky umíraly poměrně často, což bývalo přičítáno bábě, občas oprávněné. Žila v nejistotě, spojovaná s bolestí a smrtí, s porodem i potratem. Vyznaly se v bylinkách a zařikávání, v raném novověku bývaly obžalovány z čarodějnictví a i v moderní době podléhaly pověrám. Dlouho se věřilo v magickou moc pupečníku – říkalo se, že když se tato relikvie uchová až do začátku školní docházky, dítě se bude dobře učit. Traduje se, že zakladatel moderní české politiky František Ladislav Rieger nosil pro štěstí v peněžence kousek pupeční šňůry prvorozené dcery, narozené v roce 1854.

LN V 18. století tedy porodní báby začaly chodit do kurzů, kde se vyučovala anatomie, chodily k pítvám, v porodnicích asistovaly u porodů. Co významného se pro jejich profesi událo ve století následujícím?

Celé 19. století bylo poznamenáno snahou zlepšit a prodloužit vzdělání babiček. Úspěchy byly střídavé. Horší to bylo u sjechů každodennosti 19. století. Je autorkou či spoluautorkou řady knih, jako například K hříchu i modlitbě, Žena v minulém století, Chytla patrola aneb Prostituce za Rakouska i republiky.

byla několikrát opakována, je tedy zřejmé, že na ně obce moc neslyšely.

LN Bránily se báby?

Ano, začaly se organizovat, vydávaly časopisy. Už také nechťely být „bábami“, prosazovaly označení „porodní asistentka“. Mezi válkami se představitelky Ústřední jednoty porodních asistentek účastnily mezinárodních kongresů porodních asistentek. A volaly po hlubším vzdělání. Z pěšáka porodu se stává sebevědomá asistentka.

LN Jaký měly vztah s lékaři?

Lékaři učili v kurzech pro porodní báby – ty na ně často vzpomínaly. V terénu byla spolupráce mezi bábou a místním lékařem, kterého volala ke komplikovaným porodům, nutná. Sami lékaři dlouho považovali normální porod za záležitost ženské solidarity a sdílené zkušenosti, patřil tedy bábě. Od přelomu století přibývalo názorů na přítomnost lékaře i u fyziologicky probíhajícího porodu. Ale až do první světové války si nikdo nedokázal představit, že by se všechny porody odbývaly v porodnici.

Báby žily v nejistotě, byly spojované s bolestí a smrtí, s porodem i potratem. Vyznaly se v bylinkách a zařikávání, v raném novověku bývaly obžalovány z čarodějnictví, podléhaly pověrám.

LN Kdo v té době rodil v porodnici?

Dlouho platilo, že „slušný“ člověk se narodil a umřel doma. V porodnicích, jež sloužily jako učiliště pro báby i mediky, zdarma rodily jen sociálně znevýhodněné ženy, buď svobodné matky, nebo matky velmi chudé. Rodily zde i ženy zamožné, ovšem za zcela jiných podmínek. Pobyt si zaplatily, do porodnice vstoupily tajným vchodem, porodily anonymně a domů odcházely s prázdnou náručí. To ostatně i ženy chudé, proto bývá v porodnici nalezence.

LN Žádné dítě tedy s matkou v porodnici neodešlo?

Nevím, jestli žádné, ale většina novorozenců tam zůstávala. Chudé matky dělaly po určitou dobu dětem v nalezinci kojnou, pak musely odejít. Některé nechávaly svému dítěti nějaký přívěšek či amulet – snad doufaly, že až se jejich situacelepší, dítě si vezmou k sobě. Větší děti se předávaly do pěstounské rodiny. Péče byla honorována, ale ne všem dětem se v pěstounství vedlo dobře. Aspoň je museli posílat do školy, ale kvalitou v podstatě nikdo nekontroloval.

LN Proč vaše bádání končí rokem 1948?

Zdravotní a sociální zákonodárství první republiky umožnilo, aby v porodnicích rodilo více matek. Dokonce samy porodní asistentky tehdy uvažovaly o založení vlastní kliniky – nepodařilo se jim to. Ale teprve zákon o národním pojištění z roku 1948 přivedl do porodnic, kterých přibýlo, všechny matky. Porodní asistentka se stala zaměstnancem, později přejmenovaným na „ženskou sestru“, osobou diametrálně odlišnou od terénní porodní báby, která v sobě – přes všechny peripetie 19. a první poloviny 20. století – pořád nesla vědomí ženské solidarity a sdílené zkušenosti.

Báby, fušerky a andělíčkářky

18.11.2017 Lidové noviny str. 33 Relax/rozhovor

BARBORA POSTRÁNECKÁ Univerzita Pardubice

Porodní báby po dlouhé věky balancovaly na téměř neznatelné hranici dělicí řemeslo od čarodějnictví. „Byly užitečné, ale i zranitelné,“ říká historička Milena Lenderová, která spolu s dalšími kolegy zkoumá jejich deníky. Staly se jedním z podstatných pramenů pro připravovanou knihu o „řemesle babickém“.

Deníky si porodní báby psaly nejprve jen některé a dobrovolně. Od konce 19. století si je musely vést povinně. Z nich nyní čerpá tým historiků v čele s Milenou Lenderovou – knížka o porodních babičkách by měla vyjít v roce 2019. „Deníčků, jichž nejvíc nacházíme v okresních archivech či muzeích, máme teď asi třicet,“ říká historička, která se specializuje na dějiny každodennosti. Ze zápisků a dalších zdrojů tak utvářejí obraz porodních babiček, jejich života, původu, **vzdělání** a těžkostí, které jejich profese přinášela, a to od poloviny 19. do poloviny 20. století. K domácím porodům chodily porodní báby až do roku 1948. Pak se všechny porody přesunuly do nemocnic. „Já jsem se narodila v roce 1947 ještě doma, moje o dva roky mladší sestra už ne,“ říká Milena Lenderová.

* LN Porodní bába byla první ženská nevýrobní profesní skupina, stojí v jedné z kapitol v knize „Radostné dětství? Dítě v Čechách 19. století“, kterou jste napsala společně s historikem **Karlem Rýdlem** před deseti lety. Co to přesně znamená?

Byla to ryze ženská profese, která jako první musela mít prokazatelnou kvalifikaci. Ve středověku zkoušela adeptky porodnictví zkušenější bába nebo městský lékař, od dob Marie Terezie vydávala diplomy pražská a pak i olomoucká **univerzita**. Bába je získala absolvováním kurzu, jenž nejdříve trval pár týdnů, pak pár měsíců a v roce 1947 byl, nikoli ale všude, prodloužen na dva roky. Bábám bez diplomu se říkalo „fušerky“ a byly trestány – zpočátku výpraskem, později pokutou.

* LN Zásadní předěl pro tuto profesi nastal právě v 18. století za vlády Marie Terezie. Co se tehdy stalo?

Změna byla součástí širšího reformního úsilí, které vycházelo z politiky populacionismu, snažícího se ovlivnit a zlepšit kvalitu obyvatelstva. Začít se mělo na samém začátku – vzděláním porodních bab a zlepšením vzdělávacího systému.

* LN Jakou roli v tom hrála samotná osoba Marie Terezie? To, že byla žena, že měla šestnáct dětí?

Hodně ji ovlivnil její osobní lékař a rádce, osvícený a všestranně vzdělaný Gerard van Swieten. Neúspěšné války, které poznamenaly první polovinu její vlády, ji dovedly k praktickým úvahám o změnách, jež by zlepšily nejen situace monarchie, ale i lidu. První reformy mířily k výběru daní, aby bylo na válku, na kvalitní armádu... Pak přišly další, zaměřené na kvalitu populace.

* LN Bylo běžné, že panovníci a šlechta měli tolik dětí?

Vpodstatě ano. Jejich příslušnice dávaly zpravidla své děti kojným, meziporodní intervaly byly proto zpravidla kratší než u „obyčejných“ žen. Mimochodem, nebylo vzácností, že porodní báby mívaly na konci 19. století, v době, kdy v rodinách bývalo občas i deset dětí, ratolestí méně. Je možné, že jako první pochopily, jak se chránit nežádoucího početí, byť například představy o plodných a neplodných dnech byly dlouho dost zmatené.

* LN Co byly porodní báby zač?

Dlouho se mělo za to, že je do babického kurzu přivedla nouze, že to byly vdovy či že chtěly zlepšit hubený rozpočet rodiny. Měli jsme k dispozici například jeden z deníčků z první poloviny 19. století, jenž patřil porodní bábě Marii Chejstovské, sestřenicí Karla Havlíčka Borovského. Víme, že Marie byla dcera učitele, uměla francouzsky, hrála na klavír, a když se provdala, bydlela s mužem ve vlastním domě v Ledči nad Sázavou. Ten ale vyhořel a Marie se pak „z nouze“ dala na řemeslo

babické. Teď už ale víme, že se do kurzů zapisovaly i manželky například řezníků či kožešníků, což nebyla vysloveně „hubená“ řemesla, či ženy majitelů zemědělských usedlostí. Některé usilovaly o diplom třeba na popud faráře. Tvzení, že absolvování kurzu bylo důsledkem jejich potřeby se realizovat, by bylo přehnané, ale jak je vidět, chudoba nemusela být jediným motivem.

* LN Tuto profesi prý také mohla žena vykonávat, jen pokud byla vdaná nebo vdova.

To se tvrdilo – teď jsme ale zjistili, že tomu tak nebylo pokaždé. Kvalifikovaných bab bylo zpočátku málo, proto v polovině 19. století vydává místodržitelství instrukci, že do kurzu může jít i žena svobodná, starší 24 let, pakliže je mravně zachovalá. Zájem byl značný, takže na přelomu 19. a 20. století babiček – především ve městech – přebývalo.

* LN Informace získáváte zejména z jejich deníků?

Nejen z nich, ale jsou nejzajímavějším pramenem. Některé báby si deníky vedly dobrovolně už před rokem 1897, kdy vyšlo nařízení prohlašující jejich vedení za povinné. Kupovaly předtištěné knížky, „denníky“, které vyplňovaly: jméno matky, její vyznání, po kolikáté rodila, jak proběhl porod, pohlaví dítěte, zda je slabé, silné nebo „prostřední“. Přesné uvedení hmotnosti se objevuje až těsně před první světovou válkou, příznačně v rodinách obchodníků, kde byla k dispozici váha. Do deníků se zapisovaly i případné komplikace, o které nebyla nouze.

* LN U porodní báby doma se rodit nesmělo. Proč?

Myslím si, že v domácnosti více fungovala sociální kontrola, i chudší rodiny měly služebnou, na venkově děvečku, větší děti, seběhly se sousedky – někdy kvůli pověře, že se vlekoucí porod urychlí, pokud se zavolá sousedka. Návštěva příbytku porodní báby signalizovala interrupci, která byla trestná. Za tímto účelem se ale jezdilo hlavně do Prahy.

* LN Babictví nebylo moc dobře placené. Anděličkářství prý bylo výnosnější.

Za anděličkářství, tedy vyrábění anděličků, se platilo víc. Řada zákroků ale končila smrtí ženy a bábu čekal kriminál.

* LN Báby měly i další funkce, například bděly nad obecnou mravností. Co to znamená?

Babičky byly volány k „ohledání“, třeba když se našla mrtvolka novorozence a uvažovalo se, kdo mohla být matka. Bába pak podezřelou prohlédla, aby zjistila, zda nedávno nerodila. Nebo u pohlavního zneužití, to odhalovala také bába... Ale platí to spíš pro 18. a první desetiletí 19. století.

* LN V knize Radostné dětství také píšete, že báby stály od středověku až do 18. století na okraji společnosti: od čarodějnic je dělila jen nezřetelná a snadno překročitelná hranice...

Bába byla v komunitě užitečná, ale zranitelná. Děti i matky umíraly poměrně často, což bývalo přičítáno bábě, občas oprávněně. Žila v nejistotě, spojovaná s bolestí a smrtí, s porodem i potratem. Vyznaly se v bylinkách a zařikávání, v raném novověku bývaly obžalovány z čarodějnictví a i v moderní době podléhaly pověrám. Dlouho se věřilo v magickou moc pupečníku – říkalo se, že když se tato relikvie uchová až do začátku školní docházky, dítě se bude dobře učit. Traduje se, že zakladatel moderní české politiky František Ladislav Rieger nosil pro štěstí v peněžence kousek pupeční šňůry prvorozené dcery, narozené v roce 1854.

* LN V 18. století tedy porodní báby začaly chodit do kurzů, kde se vyučovala anatomie, chodily k pitvám, v porodnicích asistovaly u porodů. Co významného se pro jejich profesi událo ve století následujícím?

Celé 19. století bylo poznamenáno snahou zlepšit a prodloužit **vzdělání** babiček. Úspěchy byly střídavé. Horší to bylo s jejich odměňováním, které zcela záviselo na rozhodnutí rodičky, či spíše jejího manžela. Někde jim dali peníze, někde vejce, mouku, někde nic. Od konce konci 19. století měly bábě za chudé rodičky platit jejich domovské obce, nařízení byla několikrát opakována, je tedy zřejmé, že na ně obce moc neslyšely.

* LN Bránily se báby?

Ano, začaly se organizovat, vydávat časopis. Už také nechtěly být „bábami“, prosazovaly označení „porodní asistentka“. Mezi válkami se představitelky Ústřední jednoty porodních asistentek účastnily mezinárodních kongresů porodních asistentek. A volaly po hlubším **vzdělání**. Z pěšáka porodu se stává sebevědomá asistentka.

* LN Jaký měly vztah s lékaři?

Lékaři učili v kurzech pro porodní báby – ty na ně často vzpomínaly. V terénu byla spolupráce mezi bábou a místním lékařem, kterého volala ke komplikovaným porodům, nutná. Sami lékaři dlouho považovali normální porod za záležitost ženské solidarity a sdílené zkušenosti, patřil tedy bábě. Od přelomu století přibývalo názorů na přítomnost lékaře i u fyziologicky probíhajícího porodu. Ale až do první světové války si nikdo nedokázal představit, že by se všechny porody odbývaly v porodnici.

* LN Kdo v té době rodil v porodnici?

Dlouho platilo, že „slušný“ člověk se narodil a umřel doma. V porodnicích, jež sloužily jako učiliště pro báby i mediky, zdarma rodily jen sociálně znevýhodněné ženy, buď svobodné matky, nebo matky velmi chudé. Rodily zde i ženy zámožné, ovšem za zcela jiných podmínek. Pobyt si zaplatily, do porodnice vstoupily tajným vchodem, porodily anonymně a domů odcházely s prázdnou náručí. To ostatně i ženy chudé, proto býval u porodnic nalezinec.

* LN Žádné dítě tedy s matkou z porodnice neodešlo?

Nevím, jestli žádné, ale většina novorozenců tam zůstávala. Chudé matky dělaly po určitou dobu dětem v nalezinci kojnou, pak musely odejít. Některé nechávaly svému dítěti nějaký přívěšek či amulet – snad doufaly, že až se jejich situacelepší, dítě si vezmou k sobě. Větší děti se předávaly do pěstounské rodiny. Péče byla honorována, ale ne všem dětem se u pěstounů vedlo dobře. Aspoň je museli posílat do školy, ale kvalitu péče v podstatě nikdo nekontroloval.

* LN Proč vaše bádání končí rokem 1948?

Zdravotní a sociální zákonodárství první republiky umožnilo, aby v porodnicích rodilo více matek. Dokonce samy porodní asistentky tehdy uvažovaly o založení vlastní kliniky – nepodařilo se jim to. Ale teprve zákon o národním pojištění z roku 1948 přivedl do porodnic, kterých přibýlo, všechny matky. Porodní asistentka se stala zaměstnancem, později přejmenovaným na „ženskou sestru“, osobou diametrálně odlišnou od terénní porodní báby, která v sobě – přes všechny peripetie 19. a první poloviny 20. století – pořád nesla vědomí ženské solidarity a sdílené zkušenosti.

Milena Lenderová Historička, **univerzitní profesorka**, původně středoškolská učitelka a archivářka, se narodila v roce 1947 v Kostelci nad Orlicí. Vystudovala Filozofickou fakultu **Univerzity** Karlovy v Praze. V roce 2001 byla jmenována **profesorkou** v oboru české dějiny. V současné době působí na **Filozofické fakultě Univerzity Pardubice**. Zabývá se dějinami každodennosti 19. století. Je autorkou či spoluautorkou řady knih, jako například K hříchu i modlitbě, Žena v minulém století, Chytila patrola aneb Prostituce za Rakouska i republiky.

Báby žily v nejistotě, byly spojované s bolestí a smrtí, s porodem i potratem. Vyznaly se v bylinkách a zaříkávání, v raném novověku bývaly obžalovány z čarodějnictví, podléhaly pověrám.

Je možné, že porodní babičky jako první pochopily, jak se chránit nežádoucího početí, byť například představy o plodných a neplodných dnech byly dost dlouho značně zmatené

Foto popis| Příbytek porodní báby se poznal podle dřevěného štítu na domě

Foto autor| FOTO MAFRA – PETR TOPIČ

Foto autor| FOTO VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V OLOMOUCI

O autorovi| BARBORA POSTRÁNECKÁ, spolupracovnice LN